

Algas Tartu ülikooli rahvusteadusi tutvustav loengusari

Egle Merbach

Tartu ülikool

12. septembril algas Tartu ülikooli rahvusteadusi tutvustav loengusari, mis pakub kõigile huvilistele võimalust osaleda paarikümnel põneval eesti keelt, kirjandust, (kunsti)ajalugu, pärimust ja mõttelugu käsitleval loengul nii Tallinnas kui ka Tartus ning seda kogu õppeaasta vältel.

Loengusarjas arutlevad Tartu ülikooli rahvusteaduste professorid eesti keele, ajaloo ja kultuuriga seotud küsimuste üle. Saab kuulda, kui jätkusuutlik on meie emakeel või millisesse keelekontaktialasse eesti keel kuulub, samuti mõtiskletakse näiteks selle üle, kuidas rahvapärimus on mõjutanud eesti ajakirjandust või mitmest eri vaatepunktist võib läheneda sõnakunstile. Need on vaid mõned näited vaatenurkadest, mille kaudu professorid oma professuuride olemust laiemale publikule tutvustavad.

Loengusarja esimene loeng toimus 12. septembril Tallinnas Rahvusraamatukogus, kus eesti keele ajaloo ja murrete professor, akadeemik Karl Pajusalu arutles emakeele eri vormide ning tänapäevase keelde suhtumise üle. Eesti keelt on eri aegadel ja kohtades räägitud erineval viisil ning ka arusaamine sellest, mis üldse on eesti keel, on aja jooksul suuresti muutunud. Tänapäevalgi areneb eesti keel mitmes suunas ja mitmel viisil, teisenemas on ka suhtumine keelde. Samas vajame hästi toimivat kirjakeelt. Loengu pealkirjas toodud küsimus „Kas on mitu eesti keelt?” oli eelkõige retoorilist laadi ning küsimusele vastamise asemel kutsus loeng pigem kuulajaid selle teema üle mõtisklema.

Pajusalu loengut ilmestasid ka heliklipid Konstantin Pätsi kõnest ja Toomas Hendrik Ilvese intervjuust, mida kuulates võib nentida, et ehkki mõlemal on eri stiil, on tegu väga heade keelekasutajatega. Professor Pajusalu osutas, et hea eesti keele oskus ei tähenda üksnes õigekirjareeglite tundmist, vaid ka eesti keele vormide ja eri stiilide valdamist ning laialdast sõnavara tundmist. Loengu teises pooles said ka kuulajad ise end proovile panna haruldasemate sõnade tähenduste

tundmises, proovides kätt keeleviktoriinis, kuhu professor oli kokku kogunud kümmekond lihtsamat ning sama palju väheke keerukamat sõna. Lõuna-Eestis on seda inspireerivat eesti keele teemalist loengut võimalik kuulata 5. mail Tartus.

Loengusarja järgmine keeleteemaline loeng „Kuhu kuulub eesti keel?” toimus Tallinnas 3. oktoobril, mil tänapäeva eesti keele professor Helle Metslang käsitles eesti keele arengu ja omapäraga seotud küsimusi, vaatles eesti keele ehitust ning otsis selle seoseid nii Läänemere keelekontaktiala kui ka Lääne- ja Kesk-Euroopa keeltega. Kuigi keelesuguluse poolest kuulub eesti keel soome-ugri keelkonna läänemeresoome keelerühma, leidub meie emakeeles lisaks selle keelerühma tüüpjoontele ka jälgi pikaaegsetest kontaktidest Lääne- ja Kesk-Euroopa keeltega ning Läänemere keelekontaktalaga. Kuna professori peamisteks uurimisvaldkondadeks on eesti keele lauseõpetus ja grammatika, nende muutumine ning teiste keeltega võrdlemine, arutleski Metslang, millistesse keeleliitudesse võiks eesti keel kuuluda ning milliste keelekontaktaladega on meie emakeel sarnane oma arengutendentside poolest. Tartus on kõigil huvilistel samast loengust võimalik osa saada 14. jaanuaril.

Loengusarja korraldaja, Tartu ülikooli filosoofiateaduskonna arendusjuhi Eva-Kaia Vabamäe sõnul ootab kuulajaid ka järgmistel kordadel loengu aktiivne osa, mis annab võimaluse rahvusteaduste professuuridest lähemalt aimu saada. Näiteks võib edaspidi oodata aruteluringi eesti keele säilimisest tänapäeva väliseesti peredes, mälu-mängu Eesti mõtteloo teemal, videomaterjali välitöödest soome-ugri rahvaste juures ning võimalust end tekstianalüüsis proovile panna.

Tulemas on veel keeleteemalisi loenguid

Lisaks on keelehuvilistel 5. detsembril Tartus ja 25. veebruaril Tallinnas oodata ka Tartu ülikooli eesti keele võõrkeelena professori Birute Klaas-Langi loengut „Eesti keel maailmas – keele kestlikkus ja suhted teiste keeltega”, kus tõstatatakse meie emakeele jätkusuutlikkusega seotud küsimusi ning paigutatakse jätkusuutlikkust mõjutavad tegurid Euroopa keelepoliitilisse konteksti. Professor Klaas-Lang on pühendunud keeletüpoloogiate, väliseesti keele ning eesti keele võõrkeelena omandamise uurimisele. Ta on valinud oma loengu teemaks küsimused, mille üle mõtiskletakse sageli – kas miljon kõnelejat, riigikeele ja Euroopa Liidu ametliku keele staatus tagavad eesti keelele igikestva

püsimise? Kuidas keele püsimisele saab aidata kaasa riik, haridusasutus või tavaline keele kõneleja?

Lisaks keeletemaatikale leiab loengusarjas käsitlust aga ka hulk teisi eestlust ja rahvuskultuuri puudutavaid teemasid. Nii astus näiteks 3. oktoobril Tartus kuulajate ette TÜ Eesti ajaloo professor Tiit Rosenberg teemal „Eesti ajalugu – rahvusajalugu, maa-ajalugu või regionaalajalugu?“. Tema kutsus üles mõtlema, milliseid lähenemisviise Eesti ajaloole on olemas ning millist ajalugu me tegelikult vajame. Oktoobrikuus oli võimalik tulla kuulama ka Eesti mõtteloo professorit Ülo Matjust. Tallinnas oli oktoobris võimalik osa saada TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule professori Ülo Valgu loengust – tema võrdles 19. sajandi lõpukümnenditel toimunud rahvaluule kogumist ja ajakirjanduse levikut, küsides, kas ja kuidas on rahvapärimus ja ajakirjandus omavahel seotud või teineteist mõjutanud. Novembris ja detsembris aga tulevad tutvustamisele juba uued eesti rahvakultuuri tuumikküsimused põnevate kirjanduse-, kunstiajaloo- ja arheoloogiateemaliste vaatenurkade kaudu. Loenguid jätkub kuni maikuuni.

Loengusarja eestvedaja Eva-Kaia Vabamäe sõnul on äärmiselt hea meel tõdeda, et huvi loengusarja esimeste, septembris toimunud loengute vastu on olnud suur ja nii mõnigi kohalviibinu jäi teema üle pikemalt arutlema ka pärast loengu lõppu. „Korraldajatena rõõmustab meid väga, kui loenguteemad tekitavad arutelu ning panevad inimesed kaasa mõtlema oma rahvuse, keele ja kultuuri teemadel,“ rääkis Vabamäe. „On rõõm, et loengud tekitasid hea emotsiooni mitte ainult korraldajates, vaid ka kuulajates.“

Paralleelselt Tallinnas Rahvusraamatukogus ning Tartus filosoofiateaduskonna ringauditooriumis toimuvate loengute põhjalikum ajakava ning tutvustus on leitav aadressilt www.ut.ee/rahvusteadused, samal aadressil saab ka loengutele registreeruda.